

Taller didàctic: "Els joguets dels iaïos". Jugar i aprendre amb els joguets tradicionals¹

Maria Carme Queralt
Museu del Montsià

"Els joguets dels iaïos" és un taller didàctic, produït pel Museu del Montsià, dins el programa anual d'activitats itinerants del museu, l'objectiu general del qual és desvetllar l'interès de la població infantil de la comarca pels temes relacionats amb el patrimoni etnològic, d'una manera que li resulti engrescadora, tant pel tema com pels continguts i les activitats del taller. Així, "Els joguets dels iaïos" propicia el contacte dels xiquets i xiquetes de la comarca amb el seu patrimoni etnològic, a partir d'un àmbit molt pròxim al món infantil: els joguets, més concretament els joguets populars tradicionals, és a dir, aquells joguets amb els quals s'entretenien i es feien grans els seus iaïos i revesiaïos.

El taller està dedicat als joguets tradicionals de la comarca en un doble vessant: d'una banda el coneixement, construcció i manipulació dels joguets per després jugar, i de l'altra, la comprensió del marc sociocultural en el qual aquests joguets es van desenvolupar, abans de l'arribada i de la popularització del joguet industrial, cap als anys cinquanta. Aquest doble vessant fa que els aspectes didàctics i lúdics del

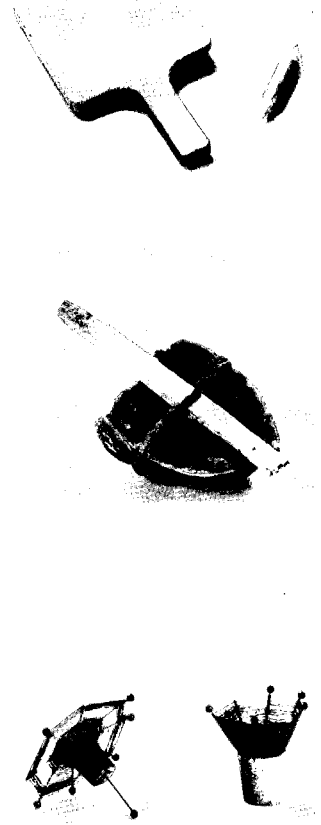
taller es combinin a l'activitat: els components didàctics amb l'objectiu d'apropar-se a altres realitats socials comarcals a partir del patrimoni etnològic propi (que inclou aspectes històrics, socials, naturals...), i els components lúdics amb l'objectiu de desenvolupar la imaginació i la creativitat infantil, tot valorant el treball manual i la pròpia creació.

Pel que fa al contingut, el taller inclou una exposició amb 60 joguets populars, un taller de construcció on s'elaboren alguns d'aquests joguets, un joc-gincana, i material didàctic divers: un quadern per als professors i quaderns didàctics per als alumnes.

"Els joguets dels iaïos" és sempre supervisat i dirigit per un monitor, i està pensat per a grups formats pels alumnes d'una classe, o per a grups equivalents a 20-30 xiquets i xiquetes, perquè es tracta d'un taller polivalent. Com activitat escolar, la proposta global del taller inclou tres parts diferenciades: una classe introductòria, de preparació de la visita al taller, on cada alumne elabora, a més de joguets, un quadern didàctic (existeix un quadern per als alumnes de 1r i 2n d'EGB i un altre per als

de 3r, 4t i 5è), i una classe avaluatòria, per tal de resumir i completar el treball anterior. Contràriament, quan el taller es desenvolupa com una activitat de caràcter lúdic, fora del programa escolar, els continguts didàctics estan menys pautats (els quaderns didàctics són substituïts per un joc-gimcana) i es prioritza, sobretot, el taller de construcció.

L'exposició de joguets constitueix una part central del taller "Els joguets dels iaïos". Aquesta exposició recull un seguit de joguets tradicionals —uns originals i altres reproduccions— amb les quals els xiquets i xiquetes de la comarca han jugat durant generacions. La classificació d'aquests joguets segons el seu creador (joguets infantils, artesanals o de la primera etapa industrial) configura els quatre mòduls de l'exposició, i del taller: el primer, titulat "*Els joguets fets pels xiquets*", recull a més d'un text explicatiu 25 joguets de construcció infantil; el segon mòdul, "*els joguets fets pels adults*", acull un text explicatiu i 13 joguets elaborats per artesans locals i comarcals; el tercer mòdul, "*Els joguets fets industrialment*", mostra, a partir d'un text explicatiu i 23 joguets classificats per temes (la vida domèstica i familiar, el transport i les comunicacions, guerra i violència, la natura i els animals, i temps d'oci i diversió), com els joguets reproduïen en cada moment històric les diverses activitats dels adults. El quart mòdul, "*Fes-te un joguet!*", és prò-

Reclam per caçar grills.
Bòlit.

Ombrel·la a la xinesa
Fotografia: Museu del
Montsià.

piament el taller de
construcció.

Tant els joguets de l'exposició com la seva contextualització en relació al medi natural de la comarca i a l'entorn social que els era propi, són resultat d'una recerca basada en el treball de camp fet durant uns mesos a diverses poblacions del Montsià, entre la població de més de seixanta-cinc anys. Aquest treball de re-

1. El text recull alguns dialectalismes.

cerca ha permès aplegar nombrosos testimonis orals sobre jocs i joguets, i un dossier amb informació respecte a més d'un centenar de joguets populars tradicionals a la comarca, la majoria dels quals són de construcció i transmissió infantil. El dossier, a més de les característiques materials de cadascun dels joguets, reuneix informació sobre el procés de construcció dels joguets i notícies sobre la seva utilització en el moment de jugar, en funció del sexe dels jugadors, de les èpoques de l'any, de les festes i festivitats locals, etc. (actualment estem estudiant la possible edició d'aquest dossier). El treball de recerca i el taller didàctic han garantit també la restauració i conservació d'un bon nombre d'aquests joguets, que han passat a formar part del fons etnològic del museu.

A partir del desembre de 1991, "Els joguets dels iaïos" ha itinerat amb èxit per diversos municipis i col·legis de la comarca del Montsià (Ulldecona, Amposta, Santa Bàrbara, Masdenverge, Sant Jaume d'Enveja, La Sénia) amb més de tres mil visitants, i està prevista també la seva itinerància a altres municipis del Montsià i del Baix Ebre (Mas de Barberans, Tortosa, L'Aldea, Pauls).

«Bestiari de Foc»

Bienve Moya

El dia 22 de juliol de 1992, en el marc del Festival Internacional de Música Popular Tradicional de Vilanova i la Geltrú, va inaugurar-se en el vestíbul del Teatre Principal d'aquesta ciutat, l'exposició «Bestiari de Foc de Catalunya», produïda pel Servei de Cultura Tradicional del Departament de Cultura de la Generalitat.

Aquesta exposició és una mostra, una encertada mostra per cert, de les figures que sota l'enunciat de Bestiari de Foc, participen en les celebracions i seguelcs tradicionals del Principat. El suport físic que s'ha escollit per presentar aquesta mostra és una col·lecció de fotografies fetes per Ramon Saumell, un bon fotògraf que es dedica a aquesta labor tan necessària per als estudis d'etnologia com és l'aplegament de documents gràfics.

Com tota mostra, aquesta no pretén abastar la totalitat dels materials existents, però les persones que han efectuat la selecció, sota la coordinació de Josep Albà, han elaborat un catàleg molt ben escollit i representatiu. En l'exposició es troben des d'elements de la importància etnogràfica del drac de la Bisbal d'Empordà (una peça de valor inestimable, desconeguda fins fa ben pocs anys), i també els de Vilafranca, Solsona, Vilanova, etc., a més de les guites de Berga. També s'hi troben, lògicament, elements cons-

truits, o reconstruïts fa pocs anys, però que avul han passat a ocupar un valuós buit en les mitologies locals. Són una bona mostra d'aquestes noves/antiquíssimes figures (per enumerar-ne unes quantes), la *Momerota de Mataró*, el *Cabrot del Vendrell*, el *Drac de Valls*, la *Fibra de Manresa*, etc. D'entre aquestes darreres noves figures, potser valdria la pena destacar, pel seu valor plàstic, la *Garça de Sant Feliu de Llobregat*, figura que s'apropa a la imatgeria del còmic, sense apartar-se del que podríem anomenar valors morfològics mediterranis.

L'exposició és força interessant perquè és una prova ben palesa de la recuperació extraordinària d'aquest fenomen, que caldria situar entre el món paraescènlic i simbolista de la festa tradicional catalana. Un fenomen que fóra prou interessant de ser estudiat en profunditat, intentant de projectar-lo més enllà del marc (sovint tractat de forma reduccionista) del «folklore».

Per arrodonir la qüestió caldria fer notar la suggerent i clara forma en què ha estat feta l'exposició, a càrrec de l'equip de Calidoscopi. I felicitar-nos, també, perquè el Servei de Cultura Tradicional, dirigit per Antoni Anguela, pugui continuar d'any en any enriquint el patrimoni etnogràfic (perquè dono per fet que aquestes col·leccions no deuen ser pas dispersades, i deuen quedar en algun lloc on puguin ser reutilitzats els seus materials, oi?).

BESTIARI DE FOC

A CATALUNYA

Fotografia del catàleg de l'exposició. Fotografia: CDRCTP